

моја

ЗЕМЈА

број 133
мај 2020
www.nff.org.mk

ЧЛЕНСКО СПИСАНИЕ
ЗА ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ

РИГОЛОВАЊЕ СТР 26

СТОП ЗА СТЕРЕОТИПИТЕ ОД ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО СЕ ЖИВЕЕ

Интервју
Анели Лејна

Нови сорти
безглутенски
жита

Подигнување
на лешников
насад

Чоколадирање
на суво овошје

Како да станам член во НФФ

НАЦИОНАЛНА ФЕДЕРАЦИЈА НА ФАРМЕРИ

Според Статутот на НФФ, постојат два типа на редовни и придружни членови:

- групни и
- индивидуални

1 групни членови – земјоделски здруженија, регионални и национални сојузи, земјоделски задруги и/или трговски друштва, земјоделски стопанства во земјоделскиот сектор и

2 индивидуален член – жител на РМ инволвиран во земјоделството.

Контакт:

НФФ - Главна Канцеларија
Ул. Гиго Михајловски бр. 4, 1/1
1000 Скопје

Тел/факс: 389-02-30 55 646

Мобилен: 070/937 132

ПРИСТАПНИЦА ЗА ИНДИВИДУАЛЕН ЧЛЕН

Врн основан на одредбите на член 7.К, 9 и 10 од Статутот на НФФ и член 4 и 5 од Законот за здруженија и фондации (СЗЗВ) на РМ бр.52 од 16 август 2019).

Податоци за – припадник		
Број од Единствениот Регистар на земјоделски стопанства ИДБР:		
Име и Презиме:		
Улица Број и место на живеење:		
Сектор:		
СЕКТОР здруженија: 1. Земјоделство 2. Садница 3. Згради и вино 4. Јагоди и плодови 5. Млеко 6. Јајца 7. Насовни и јајца 8. Високо сточарство, свињско, овчо, коко и живинско 9. Јагове и украсни дрвја 10. Турпи и други индустриски култури		
Телефон:	Е-маил:	
Образование:	Датум на раѓање:	
Пол:	Етничка Припадност:	
Тип на земјоделско стопанство засвојува:		
1. Регистрано земјоделство		
2. Индивидуално земјоделство		
Тип на член:		
☐ редовен	☐ придружен	Во социјална мрежа
		Мрежа на млади фармери
		Мрежа на жени фармери

Доброволно пристапување како индивидуален член на НФФ – со седиште во Скопје. Во прилог на Пристапницата доставуваат:

- Копија од потпишана за увек во Единствениот Регистар на земјоделски стопанства во РМ издавана од МЗБВ за новата година.
- Копија на документ за заверка со неоповиено на земјоделско стопанство

Издавачката цена на платениот Статутот и Програмата за работа на НФФ и дана на се придржување кон Статутот на НФФ и Законот и другите акти на РМ и НФФ кои се регулираат членувањето во здруженија и фондации. Спољно землето за землето на землето платениот издавачката цена од припадниците може да се подготви да се изврши исплата на членот на здружението согласно со дадена од својата волја и закон.

Лице кое потпишува: _____ Претседател на НФФ
Васко Мјороска

Датум: _____

ул. Гиго Михајловски бр. 4-1/1 1000 Скопје, Македонија
е-маил: info@nff.org.mk www.nff.org.mk

ПРИСТАПНИЦА ЗА ГРУПЕН ЧЛЕН

Врн основан на одредбите на член 7.К, 9 и 10 од Статутот на НФФ и член 4 и 5 од Законот за здруженија и фондации (СЗЗВ) на РМ бр.52 од 16 август 2019).

Податоци за – организацијата – задруга член на НФФ	
Име на организацијата:	
Улица Број и место на седиштето:	
Сектор:	
СЕКТОР здруженија: 1. Земјоделство 2. Садница 3. Згради и вино 4. Јагоди и плодови 5. Млеко 6. Јајца 7. Насовни и јајца 8. Високо сточарство, свињско, овчо, коко и живинско 9. Јагове и украсни дрвја 10. Турпи и други индустриски култури	
Телефон:	Е-маил:
Број на членови во теконата година со платена членарина:	
Тип на член:	
☐ редовен	☐ придружен
Податоци за контакт лице на организацијата – задругата – член на НФФ	
Име и презиме:	
Адреса и место на живеење:	
Сектор:	
Телефон:	Е-маил:

Во прилог на формуларот доставуваат:

- Техничка состојба од централниот регистар на Р Македонија
- Листа на членови со платена членарина во теконата година

Лице кое потпишува: _____ Претседател на НФФ
Васко Мјороска

Датум: _____

ул. Гиго Михајловски бр. 4-1/1 1000 Скопје, Македонија
е-маил: info@nff.org.mk www.nff.org.mk

СОДРЖИНА

15 ЕУ: ТРЕНДОВИ ВО ГОВЕДАРСТВОТО ВО ХРВАТСКА

СТОЧАРСТВОТО: ИНОВАТИВНА ХРАНА ЗА ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА МЛЕЧНОСТА КАЈ ОВЦИТЕ

20 ЛЕКОВИТИ БИЛКИ: КУЛТИВИРАНО ОДГЛЕДУВАЊЕ НА МАТОЧИНА

ПРОЛЕТНИ РАБОТИ ВО ПЧЕАРНИКОТ

Списанието „Моја земја“ е во сопственост на Националната федерацијата на фармери. Првиот број излезе како организационски билтен во април 2003 година, а од јуни 2016 се дистрибуира како месечно членско списание за земјоделство и рурален развој.

„Моја земја“, Мај 2020, бесплатен примерок
Издавач: Национална Федерација на фармерите
Адреса на седиштето и уредништвото: Ул. Гиго Михајловски бр. 4, 1/1 1000 Скопје
Главен и одговорен уредник Билјана Петровска - Митревска biljana.petrovska@nff.org.mk
Уредник: Благојче Најдовски
Тел: 070/937 132
Тел факс: 02 30 99 042
e-mail: mojazemja@gmail.com
Новинар: Искра Коровешовска

Печати: Пропоинт
Ул.1520 бр.12 А 1050 Скопје
Печатен на 6 декември 2019
Тираж 500 примероци
Маркетинг и дистрибуција
Благојче Најдовски 070/937 132
pcelaveles@yahoo.com
Број на жиро сметка: 250 001003109509
Шпаркасе Банка
Фото-вест насловна Благојче Најдовски

Стручни соработници
Проф. д-р Гоко Буневски
Проф. д-р Тошо Арсов
Доц. Др.Фросина Бабановска
Проф. д-р Љупчо Михаилов
Проф. д-р Виолета Димовска,
Проф. д-р Фиданка Илиева,
М-р Васко Златковски
Дипл.агр.инж.Јелица Бешлиќ
Дипл.агр.инж. Ванчо Захариев
Петар Букршлиев
Деспина Крстевска
Раде Каранфиловски

Дизајн:
Бригада дизајн [brigada.mk]

НАЦИОНАЛНА ФЕДЕРАЦИЈА НА ФАРМЕРИ

Почитувани читатели, сите сугестии, забелешки, прашања и критики, Ве молиме, да ги испраќате на маил: mojazemja@gmail.com. Со тоа ќе влијајете на квалитетот на содржината и ќе добиете информации за Ваше подобро и поквалитетно земјоделско производство или развој на средината. Затоа, редакцијата Ве охрабрува да ни пишувате.

СЕ СПАСИ ЛИ ЗЕМЈОДЕЛИЕТО ОД КРИЗАТА ИЛИ ИЗЛЕГОА НА ВИДЕЛИНА УШТЕ ПОВЕКЕ ПРОБЛЕМИ?!

Здравствено - економската криза предизвикана од Ковид 19 вирусот покажа колку е значајно земјоделството во делот на егзистенцијата на државата преку обезбедување на храна и директно влијание на БДП и во таа насока на виделина излегоа проблемите предизвикани од слабите синџирите за продажба и пласман на кои треба посебно да се работи во периодот што доаѓа.

Пишуваат: Билјана П. Митревска и Искра Коровешовска

Една од погодените стопански граници од економско - здравствената криза предизвикана од КОВИД 19 е земјоделството. Прекин на ланците за продажба, страв кај руралното население од вирусот, отпуштања од работа на работници и работнички кои работеле во фабриките во руралните средини или намалување на нивните плати, училиштата и градинките се затвораат со што се зголемува обврската и работата на жените во руралните средини. Целосниот живот се менува на сите граѓани во државата. Надлежните проценуваат дека земјоделството треба да биде во преден план во рамките на производството и пласманот. Останува отворено прашањето колку вистински се помогна, колку се раговараше сериозно со земјоделците и се прифаќаа нивните барања и колку повторно се препозна важноста на земјоделците за функционирање на државата, обезбедување на храна и нивното влијание во зголемување на бруто домашниот производ.

По прогласувањето на вонредна-

та состојба надлежните почнаа со мерки за помош или ублажување, како што Владата ги нарече, на ударите од кризата врз земјоделството односно стопанството воопшто. На почетокот се воведо забрана за извоз на пченица и брашно од пченица кон сите земји и тоа на неограничено време. Задолжени беа Министерството за економија, Министерството за земјоделството, шумарство и водостопанство, како и Царинската управа, да ги преземат сите неопходни активности со цел спроведување на оваа мерка, и следење на трендот на извоз на рафинирано сончогледово масло за јадење, ориз, кондиторски и пекарски производи (тестенини, бисквити и слично). По две недели на барање на Министерството за економија е сменета оваа одлука со тоа што на владина седница се донесе одлука за изменување и дополнување на Одлуката за ограничување на извозот на пченица и наполица и брашно од пченица и наполица, со која на правните и физичките лица кои се из-

возници на брашно од пченица и наполица, во текот на еден месец да може во висина од 70 проценти од вкупно произведената количина на брашно од пченица и наполица во претходниот месец, да ја извезуваат, а 30 проценти да остане за потребите на домашниот пазар. Рестриктивните мерки се зголемуваа, но на земјоделците им беше дозволено движење во извршување на своите обврски во атарот на своето село, а останатите требаа да вадат дозволи од подрачните единици на министерството земјоделство. Оние земјоделци кои не се евидентирани во ЕРЗС системот требаа да се пријават во кризните општински штабови за да можат и за време на полициски часови да се движат.

За постарите земјоделци, над 67 години важеше истата забрана за движење како за останатите луѓе.

Фирмите, пак чија дејност е поврзана со земјоделско производство самите издаваа дозволи за своите вработени.

Б.П и И.К

ПЛАСМАНОТ И ПРОДАЖБАТА НАЈПОГОДЕНИ ВО ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО

На самиот почеток најголем проблем со откупот на земјоделски производи се појавува кај продажбата на јагнето и пролетната зелка. Поради нарушените синџири на продажба и извоз на јагнето на традиционалните пазари во Хрватска, Грција и Италија откупот на јагне еден период е во целосен застој и пред велигденските и првомајски празници откупот на јагне достигнува многу ниска цена од 90 до 100 ден по кг.

Во насока на помош на земјоделците Владата на барање на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство ја усвои Уредбата за изменување на уредбата за поблиските критериуми за директни плаќања, корисниците на сред-

ствата, максималните износи и начинот на директните плаќања за 2020 година. Со измените на оваа Уредба, се зголемува финансиската поддршка за сточарите одгледувачи на овци, за задржано женско јагне. Износот на поддршката за задржано женско јагне од 700 денари се зголемува на 1500 денари по грло. Вкалкулирано со основната мерка од 1.000 денари за обележани грла овци, со сегашното зголемување за подмерката за задржано женско јагне од 1.500 по денари по грло, одгледувачите на овци ќе добијат вкупна финансиска поддршка во висина од 2.500 денари за женско јагне. "Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство и во следниот период ќе ја

Производство на зелка во струмичко

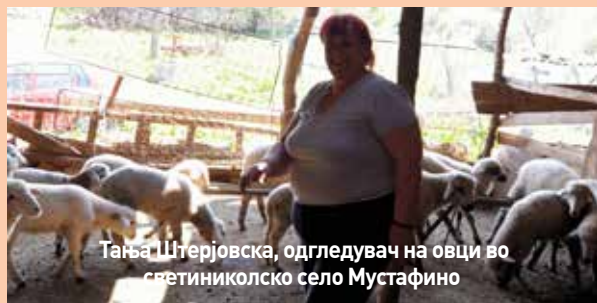
2000 јагниња од државата
заминаа за Јордан

среди состојбата со откупот и извозот на јагне. МЗШВ е во постојана комуникација со одгледувачите на овци и со откупувачите, и освен традиционалните пазари како Италија, Хрватска, Грција, се бараат и други алтернативни пазари за извоз на јагнето", се вели со соопштението на МЗШВ. Во средината на месец мај, Владата преку Министерството за земјоделство и Агенцијата за храна и ветерина се извезува 30 тони свежо разладено македонско јагне... Се работи за извоз на 2.000 јагниња, откупени од домашните одгледувачи на овци, кои со авионски транспорт се извезоа во Јордан. Овој извоз го најавивме уште пред два месеци, барајќи алтернативни пазари за извоз на јагнето и за решавање на кризата за извозот на јагнето поради пандемијата од вирусот КОВИД 19, и целта ја остваривме. После 23 години, денес повторно македонското јагне се извезува во Јордан. Околу 30 тони свежо разладено македонско јагне заминува на пазарот во Јордан", изјави министерот Трајан Димковски. Сточарите забележаа дека добро е што се наоѓаат алтернативни пазари, но процесот е задоцнет бидејќи јагнето е откупено по многу ниска цена (90 -100 денари за 1 кг

јагнешко месо) и повторно се е во корист на откупувачите

На крајот на месец март започнува откупот на пролетната зелка, но и тука настанува дестабилизација на пазарот, намалување на побарувачката на пролетна зелка и намалување на откупната цена. МЗШВ реализира средба само со откупувачите кои ветуваат дека откупната цена на пролетната зелка до 20 април ќе биде 15 ден по кг и ова ветување е нарушено за 2 дена, па цената падна на 8-10 ден по кг. Во насока на помош на земјоделците на барање на министерството за земјоделство, Владата на крајот на април донесува интервентна мерката „Директни плаќања за зелка од домашно производство предадена во период од 5 април до 5 мај 2020 година во регистрирани откупни центри", од Програмата за директни плаќања.

„Интервентна субвенција од 3 денари по килограм за продадена зелка ќе добијат сите земјоделци кои произведениот зелка ја продале од 5-ти април заклучно со 5 мај. Сите количини предадени по овој рок, нема да бидат опфатени со оваа мерка", се вели во соопштението на МЗШВ.

Тања Штерјовска, одгледувач на овци во
свештиниколско село Мустафино

ЗАТВОРАЊЕ НА СТОЧНИТЕ ПАЗАРИ, ЗЕЛЕНИТЕ ПАЗАРИ

Една од рестриктивните мерки на Владата беше затворањето на сточните пазари, а движењето на пратки се дозволи само ако животните се правилно идентификувани и имаат валиден сертификат за нивната здравствена состојба. Земјоделските производи на зелените пазари можеа да се продаваат, но со задолжително одржување на хигиена, почитување на пропишаното растојание од еден метар, пазарење во разумни количини и подоцна и тие се затвораат. Во средината на мај повторно се отвораат сточните пазари со одлука на Владата на РСМ.

Вангелина Пармачка, одгледувач на овци во
беровското село Будинарци

ОДЛУЖУВАЊЕ НА РОКОВИ И ЕКОНОМСКИ ПОДДРШКИ

На крајот на март на владина седница се донесе уредба со која сите рокови за отпочнати постапки поврзани со земјоделски земјишта кои истекуваат во време на вонредната состојба, всушност се стопираат со најава дека продолжуваат по завршувањето на истата.

Првата половина на април се усвои уредбата за промена на Законот за основање на Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој за време на вонредна состојба, односно се утврди дека околу сите работи поврзани со финансиските поддршки кои истекуваат или ќе истечат за време на траењето на вонредната состојба, да се одложат и да се продолжат за 60 дена по нејзиниот престанок.

За да им се олесни на земјоделците, прво да обезбедат приходи, а потоа да платат закупнини, се продолжи рокот за плаќање за годишната закупнина на земјишта, за 2019 до 12 ноември 2020 година, а на земјоделците им беше нагласено оти нема да им се раскинуваат договорите заради неплаќање.

-За успешна реализација за започнатите инвестиции и комплетирање на потребната документација, ги ставивме во мирување роковите за сите јавни повици за поднесување проекти и реализација на инвестиции од Националните програми и од ИПАРД 2 програмата, објаснија од ресорното министерство и Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој.

По реакциите на тутунарите, беше продолжен и рокот за склучување договори за откуп на тугун и се исплаќаат субвенциите на тутунарите преку дефиниран протокол за исплата во банките. Се отвори и платформата „Понуда и побарувачка“ со која Владата се надеваше дека ќе им се овозможи на земјоделците да можат да ги понудат своите производи. На граѓаните се апелираше да купуваат домашни производи, за на тој начин да се заштити и поддржи домашното производство.

Со вториот пакет на економски мерки на Владата, со дополнителна Уредба на Владата се опфатени трговците-поединци, занаетчиите и регистрираните земјоделци согласно Законот за вршење на земјоделска дејност и други лица кои се третираат како вработени за сопствена сметка, односно даваат услуги од кои обезбедуваат доход и имаат право на финансиска поддршка од 14.500 денари за месеците април и мај. Исто така со Јавниот повик COVID 2 на Развојната Банка на РСМ се овозможи директно кредитирање без камати и хипотеки на микро, мали и средни претпријатија од компензациони фондови од странска помош, каде што се опфатени само регистрираните земјоделци регистрирани според Законот за вршење на земјоделска дејност и Законот за трговски друштва. Во рамките на економскиот пакет не се опфатени регистрираните земјоделци регистрирани според Законот за пензиско и инвалидско осигурување.

Олга Јорданоска, земјоделка - производителка на тутун во прилепското село Мажучиште

ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА АКЦИЗАТА ЗА НАФТА

На 21 април Владата соопшти дека одлучила оти акцизата на нафтените деривати поскапува за 3 денари. Ова го соопшти владиниот портпарол кој нагласи дека според проценките, во буџетот на државата ќе се собереле дополнителни 18 милиони евра - ако зголемувањето на акцизата на нафтените деривати за три денари се применува до септември, а дополнителни 31 милион евра ако истата важи до декември - средства што ќе се користеле исклучиво за битката со короната. Оваа владина одлука наиде на жестока реакција од буквално сите сектори на стапството и угостителската дејност, оти тие очекуваа одлеснување а не поскапување.

Каранфилка Тодорова во својот насад со смокви

ТРЕТ ПАКЕТ МЕРКИ ЗА ПОМОШ НА СТОПАНСТВОТО

Владата понуди и трет пакет мерки во кои, како што најави, централно место ќе има земјоделството. Се усвои воведување на бескаматни кредити за фирми преку Развојната Банка на РСМ, во вредност од 31 милион евра, понатаму се предвидуваат нови 1,6 милиони евра за развој на иновативни продукти и услуги преку ФИТР, како и трансформирање на македонско туристичко село во скопско Нерези во македонско СТАРТ АП село, потоа се одлучи за инјекција со пакет мерки директно во земјоделството во висина од 76,1 милион евра, платежната картичка за субвенционирање на 50% од зелената нафта за земјоделците, се воведува стимулирање на преработувачите на грозје за производство на нови продукти, се овозможуваат јавни приватни партнерства во лозарството и тутунскиот сектор, се воведува долгорочен закуп на пасишта како и Програма за финансирање на микро земјоделски компании, а се предвидуваат и средства - повторно од Развојната банка за модернизација на стопанството.

ЗЕМЈОДЕЛЦИТЕ ДА БИДАТ ОПФАТЕНИ ВО ВЛАДИНИОТ ПАКЕТ НА ЕКОНОМСКИ МЕРКИ ВО НАСОКА НА РЕШАВАЊЕ НА ПРОБЛЕМИТЕ СО ОТКУПОТ И ПЛАСМАНОТ

Во насока на поддршка на земјоделството и руралниот развој Националната федерација на фармери, која е социјален и економски партнер на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопан-

ПРЕДЛОГ НА НАЦИОНАЛНАТА ФЕДЕРАЦИЈА НА ФАРМЕРИ:

Креирање на владини мерки кои ќе помогнат да се намали одливот на сезонските работници во странство за време на сезонските интензивни берби. Сезонските работници најчесто својот труд го нудат во европските држави, односно Италија, Шпанија, Германија и Велика Британија. Вакви мерки започнаа да се креираат во државите во регионот односно во Хрватска, Словенија, Србија и Бугарија. Со пакетот економски мерки на Владата се изоставени регистрираните индивидуални земјоделци кои исто така остваруваат доход преку земјоделската работа и плаќаат придонеси кон државата. Националната федерација на фармери побара и измена на Уредба со законска сила за финансиска поддршка на физички лица кои вршат самостојна дејност, погодени од здравствена економска криза предизвикана од Корона Вирусот за време на вонредната состојба со тоа што во

ство, до Владата и МЗШВ достави пакет на препораки и предлози кои се дел од втората теренската анализа на Федерацијата наменети за изнаоѓање на заеднички решенија и креирање на мерки за помош и поддршка за земјоделците и земјоделството во време на економска – здравствена криза предизвикана од Корона Вирусот.

Врз основа на подготвената анализа на терен, активностите во делот на земјоделското производство се одвиваат без некои значајни проблеми и се почитуваат владините мерки од страна на земјоделците и руралното население. Нема недостаток во снабдување со количини на семе, ѓубрива и производи за заштита на растенијата. Она што е детектирано како проблем се нарушените синџири на продажба, со кои настана проблем при откупот на јагнето и пролетната зелка.

Земјоделците изразуваат загриженост дека оваа година ќе се соочат со проблем на недостаток на сезонска работна сила во земјоделството, која што со години се појавува како проблем во државата. Оваа година се очекува не само кај нас, туку и во цела Европа да се појави проблем со недостаток на сезонски работници, како последица од настанатата здравствена – економска криза. Токму тоа ги поттикна економски развиените држави (Германија, Англија, Франција), уште отсега да преземаат мерки и креираат стратегии за внесување на работна сила во земјоделството од други држави. Ова пак практично негативно ќе се одрази врз малите држави или земјите во развој, каде што спаѓа и РСМ.

категијата на физички лица кои вршат самостојна дејност да бидат вклучени и земјоделците регистрирани според Законот за пензиско и инвалидско осигурување за да добијат финансиска поддршка за месеците април и мај во износ од 14.500 денари, доколку имаат загуби. Во рамките на Уредбата како што е во погорниот текст образложено, се вклучени само регистрираните земјоделци според Законот за вршење на земјоделска дејност. „Со цел да се излезе во пресрет на производителите на храна, бараме да се донесе одлука на Влада на РСМ за Развојната банка на Република Северна Македонија да овозможи поволна кредитна понуда и за фармерите регистрирани според Законот за пензиско и инвалидско осигурување, кои не можат да користат комерцијални кредити, а се соочуваат со проблеми со откупот и имаат вишок на непродадени количини и загуба во својата работа, како последица од сегашната здравствена – економска криза во државата предизвикана од Корона Вирусот. Развојната банка

Васка Мојсовска, претседателка на НФФ со својата ќерка Ангела во домашната работилница за производство на лозови и овошни садници во Тимјаник

на РСМ да понуди кредити без камата, без дополнителни оптоварувања со хипотеки и флексибилен период на отплати или да ја вклучи оваа категорија на регистрираните земјоделци дополнително во рамките на јавниот повик COVID 2 за поднесување на апликации за директно кредитирање на микро, мали и средни претпријатија регистрирани во РСМ од Компензационите фондови од странска помош. На ваков начин на земјоделците да им се овозможи да го диверзифицираат својот извор на приход (пр. агротуризам, угостителство, или подобрување на продуктивноста на производството преку набавка на технологии за преработки, и приоритет да се даде на поддршка на инвестициски активности на младите фармери и земјоделците) во услови кога нивното производство не може да се откупи поради настаната здравствено – економска криза во државата – потенцира Васка Мојсовска, претседателка на НФФ.

ПРЕДЛОЗИ И ПРЕПОРАКИ НА НФФ ЗА ОТКУПОТ, ПЛАСМАНОТ И ВОДОСНАБДУВАЊЕТО

- За да се помогне во делот на откупот за време на оваа здравствена економска криза, НФФ бара да се направи измена во Законот за земјоделство и рурален развој и да се овозможи користењето на банкарската гаранција, како метод за исплата на откупена количина, онака како што е регулирано во Законот за тутун. На ваков начин ќе се овозможи помош и на производителите, но и на откупувачите.
- Во делот на економските мерки да се направат олеснувања во делот на исплатата на даноците на регистрираните земјоделци, чија примарна дејност е земјоделството, а се регистрирани согласно Законот за вршење на земјоделска дејност.
- Во периодот што доаѓа согласно календарот за исплата на субвенции приоритет во делот на исплатата на субвенциите да се даде на субвенциите за исплата на јагне дадено во кланични капацитети (400 денари за откупено јагне) – подмерка 2.4. од Програмата за финансиска поддршка во земјоделството.
- Да се даде приоритет во исплатата на субвенциите за регистрираните земјоделци, кои не се исплатени за 2018 година, а се директна помош од 20% на носител на семејно-земјоделско стопанство, кој е регистриран вршител на земјоделска дејност согласно Законот за вршење на земјоделска дејност или е регистриран како индивидуален земјоделец согласно со

Законот за пензиското и инвалидското осигурување.

- Националната федерација на фармери е против предлогот на бизнисмените за зголемување на акцизата на горивата, со цел да се обезбедат дополнителни средства во Буџетот на РСМ. Ние сметаме дека со ваквата одлука ќе бидат погодени земјоделските стопанства, кои во моментот извршуваат активна земјоделска работа на поле и тоа сигурно ќе доведе не само до поскапување на горивото, туку и на суровините за производство, производи за заштита на растенијата, семиња кои се неопходни за производството.
- Националната федерација на фармери бара навремена реализација на поддршката на трошоците за набавка на гориво за земјоделска механизација која треба да е 50% оваа година, согласно Законот за земјоделство и рурален развој.
- Националната Федерација на фармери достави и допис до Државниот инспекторат за земјоделство со препорака да врши зачестени контроли на откупните пунктови и посебно да се вршат контроли во делот на издавање на кантарни белешки. Воедно бараме ваква препорака да биде дадена и од Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство до Државниот инспекторат за земјоделство.
- Националната федерација на фармери бара од Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство да

реагира до ЈП за водостопанисување да започне со проверка и поправка на дефектите на системите за наводнување, за да не настанат дополнителни проблеми, каде што директно ќе трпат производителите и ќе има загуби во производството.

- Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство во соработка со Министерството за труд и социјална политика да креираат владини мерки кои ќе помогнат да нема одлив на сезонските работници во странство за време на сезонските интензивни берби. Сезонските работници најчесто својот труд го нудат во европските држави, односно Италија, Шпанија, Германија и Велика Британија. Вакви мерки започнаа да се креираат во државите во регионот односно во Хрватска, Словенија, Србија и Бугарија.
- Уште еднаш сакаме да потенцираме дека Националната федерација на фармери не се согласува со одлуката донесена на 34-та седница на Владата на РМ со која е направена измена на Уредбата за забрана за извоз на домашна пченица и брашно и се овозможи на правните и физичките лица кои се извозници на брашно и пченица, да може во висина од 70 проценти од вкупно произведената количина на брашно од пченица и наполица во претходниот месец, да ја извезуваат, а 30% да остане за потребите на домашниот пазар.

Резидба на јаболка во овоштарникот на фамилија Ѓоргиевски, ресенско

НФФ: ДА СЕ РЕАЛИЗИРА МЕРКАТА 115 ЗА АКТИВЕН ЖЕНСКИ ЧЛЕН ВО ЗЕМЈОДЕЛСКО СТОПАНСТВО ОД ПРОГРАМАТА ЗА ФИНАНСИСКА ПОДДРШКА НА РУРАЛНИОТ РАЗВОЈ 2019 И ДА СЕ ЗГОЛЕМИ БРОЈОТ НА ОДОБРЕНИ АПЛИКАЦИИ ОД 100 НА 400

Националната федерација на фармери бара сите апликантки кои ги исполниле условите и поднеле комплетна документација за мерката 115 за активен женски член во земјоделско стопанство од Програмата за финансиска поддршка на руралниот развој 2019 да добијат грант. Во програмата финансии се предвидени за 100 жени земјоделки, а согласно информациите од Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој аплицирале 400 жени земјоделки. До јуни 2020 да бидат разгледани сите апликации за мерката 115 и одобрени оние што ги исполниле условите. На ваков начин директно ќе се поддржат жените од руралните средини, кои се соочуваат со голем број на предизвици во овој период..Оваа мерка е посебно значајна за земјоделките посебно сега кога е констатирано од терен дека негативните ефекти од здравствено – економската криза во државата предизвикана од Корона Вирусот влијаат врз жените во руралните средини, бидејќи нивниот обем на работа е сега зголемен и дома и на поле, а нивниот труд и понатаму не е вреднуван. Во првата половина на април НФФ спроведе анкета со жените од руралните средини, која е активност од проектот „Институционална поддршка на НФФ“, поддржан од Шведската организација за развој

We Effect, така што 85% од жените кои се членки на НФФ (во НФФ челнуваа 175 жени од рурални средини) истакнаа дека сега нивната работа е зголемена и дома и на поле, бидејќи во земјоделството има недостаток на сезонски работници и сами со своите сопрузи и најтесното семејство ги извршуваат активностите на поле, а дома и понатаму целосната обврска е падната на нивен грб. Поддршките за економско јакнење на руралните жени се важни и во таа насока потпишана е Декларацијата за подобрување на економската и социјална положба на жените од руралните средини потпишана од Националната федерација на фармери, Мрежата за рурален развој, Министерство за земјоделство, Министерство за труд и социјална политика во 2018, вели Васка Мојсовска претседателка на НФФ. Она што сакаме уште еднаш да потенцираме е дека жените од руралните средини се соочуваат со голем број на предизвици, а тоа се социјална исклученост, невработеноста, родова дискриминација, нееднаква распределба на приходите и ресурсите, доминација на традиционалните норми, лишување од сопственост на земјоделско земјиште и имот, лишување од право на платено родителско отсуство, ограничени пристапи и понуда на образование, информации, здравствена заштита,

јавни и социјални услуги. Ваквите услови ги принудуваат руралните жени на живот во поголема сиромаштија и ја поттикнуваат миграцијата. Околу 64% од руралните жени не се активни на пазарот на трудот заради ангажирање во домаќинството и грижа за деца, а 47% од невработените рурални жени вршат неплатена работа во семејни фарми. 58% од сите рурални жени немаат лични примања, двојно повеќе од мажите во руралните средини. Жените работат во просек 11.06 часа на ден (41,7% од вкупниот обем на работа потпаѓа на неплатена работа). Мажите работат во просек 9.68 часа на ден – главно, платена работа. Сега нивната работа е зголемена. Имено, препораката на НФФ е во согласност со препораките на извештајот за РСМ на Комитетот за елиминација на дискриминацијата врз жените на Обединетите нации, во кој што се вели: „ За руралните жени треба да се обезбеди пристап до субвенции и мерки за рурален развој до највисок можен степен и брза реализација“. Нашата држава е членка на Обединетите нации и има обврска да ги почитува и спроведува препораките на Комитетот на ООН и Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените.

Роска Томова во семејниот пластеник за производство на домати

Јулијана Велковиќ земјоделка на својот лозов насад во Пепелиште, неготинско

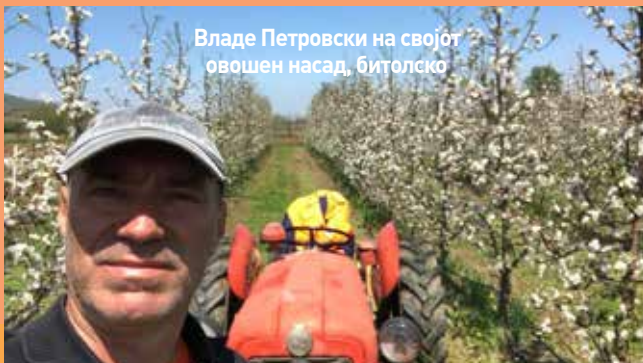
Снежана Танева, одгледувач на овци со гевгелиското село Мрзенци

8000 ЗЕМЈОДЕЛЦИ ДОБИВААТ НАВРЕМЕНИ И ТОЧНИ ИНФОРМАЦИИ ОД НФФ КОМУНИКАЦИСКИОТ – ИНФОРМАТИВЕН СИСТЕМ, А 15.000 ЗЕМЈОДЕЛЦИ СЕ ИНФОРМИРАНИ ПРЕКУ ВЕБ СТРАНА И FACEBOOK СТРАНАТА НА НФФ

Националната федерација на фармери во изминатиот период и во периодот што не очекува во целост ги пренесува одлуките на Владата и државните институции кои се однесуваат на земјоделството и руралниот развој, препораките и барањата на Националната федерација на фармери за земјоделството и руралниот развој и воспоставена е директна комуникација со др-

жавните надлежни институции. За таа цел НФФ користи информативниот софтвер во организацијата за праќање на пораки директно до членството, како и веб страната www.nff.org.mk, НФФ facebook страната и директната телефонска комуникација со Главната канцеларија на организацијата. Од конкретната статистика 8000 земјоделци ги добиле директно информациите

преку НФФ, а 15.000 земјоделци индиректно. Националната федерација на фармери се грижи навремено да пристигнуваат информациите за државните социјални услуги и одлуки на државните институции и до лицата со попречености, старите лица, жените и младите во руралните средини.

Владе Петровски на својот овошен насад, битолско

Тони Дуков пчелар од Велес

НФФ КАМПАЊА „КУПУВАЈТЕ ДОМАШНИ ЗЕМЈОДЕЛСКИ ПРОИЗВОДИ“

„Здравствената и економска криза предизвикана од Корона Вирусот направи нарушување на пазарниот синџир и создаде дополнителни проблеми во дистрибуцијата, затоа треба да се дејствува на домашен план и да се купуваат домашни земјоделски производи. На ваков начин

ќе помогнеме на земјоделството и фармерите и ќе се влијае позитивно на домашната економија“, потенцира Васка Мојсовска, претседателка на НФФ.

МЕРКИ ПРОТИВ УДАРОТ НА КОВИД КРИЗАТА ВРЗ ЗЕМЈОДЕЛЦИТЕ ВО ЕУ И РЕГИОНОТ

Доживуваме глобален проблем што бара глобален одговор, порача на 31 март Кју Донгју, генералниот директор на Организацијата за храна и земјоделство при Обединетите нации (ФАО). Тој предупреди дека како резултат на лошото креирање на политики особено во посиромашните земји, кризата со храна може да биде хуманитарна катастрофа што сепак може да се избегне. Според Донгју, глобалните пазари се клучни за балансирање на шоките во понудата и побарувачката низ земји и региони, па неопходно е да се работи заеднички за да се осигура оти нарушувањата во синџирите за снабдување со храна се минимизираат колку што е можно повеќе. Во меѓувреме, Европската комисија излезе со сет мерки за земјоделскиот стимул и помош. Наложја да постојат т.н. зелени ленти, кои практично значат непрестајно одржување на протокот на храна низ цела Европа, односно, транспортот да не трае повеќе од 15-тина мину-

ти на граничните премини. Истовремено беше одлучено сезонските работници, кои се вбројуваат во „критична група“ да можат редовно да одат на работните места, заради тоа што овие луѓе се клучни за да функционира садењето, одгледувањето и бербата на производите. Но, можеби најважните се финансиските инјекции во руралните средини. Имено, Комисијата одлучи земјоделците и руралните работници да можат да земат заеми или кредити во висина до 200 000 евра со многу ниски каматни стапки и поволни рати за враќање. На земјите членки им беше предложено да понудат поддршка до 5000 евра за индивидуални земјоделци, односно до 50 000 евра за мали и средни претпријатија. Но не само тоа, се одлучи да се зголеми авансот за т.н. заедничка земјоделска политика со поддршка по приход од 50 на 70 отсто, и одредени плаќања за рурален развој од 75 на 85 проценти. Членките исто така добија сугестија да

обезбедат државна помош за фармерите и тоа до 100 000 евра по фарма, додека пак за компаниите за преработка на храна и маркетинг до максимум 800 000 евра. Што се однесува до регионот, односно балканските земји, Хрватска го презема пакетот на ЕУ и за неа е карактеристично што врши откуп на млеко и донација на млечни производи. Понатаму земјата обезбеди онлајн пазар на земјоделски производи под покровителство на министерството, во рамките на кој циркулираат односно успешно се тргува со производи на околу 550 земјоделци. Истовремено ги пренамени средства од ЕУ за земјоделството, односно се одобри авансна исплата на мерките за директни плаќања. Бугарија пак, согласно пакетот на ЕУ има дополнителни средства за земјоделците, а воведо и мерка за складирање на сирење.

Б.П и И.К

ИЗБОР НА ЛОКАЦИЈА ЗА ПОДИГАЊЕ НА ОВОШНИ НАСАДИ

Пишува: Проф. д-р Марјан Кипријановски

Различните овошни видови и технологии на одгледување пружаат големи можности за производство на овошје, но и создаваат големи потешкотии не само за изборот на видот и типот на овошниот насад, туку и на локацијата на површината каде производството на овошје ќе има економска оправданост. Овошните растенија се долготрајни и подолг период се изложени на влијанието на еколошките услови, поради што изборот на локацијата е важно прашање, а за некои култури има и пресудно значење за добивање на позитивни резултати. Факторот локација може да се разгледува од два аспекти и тоа како макролокација и микролокација. Под микролокација се подразбира регионот каде ќе се подига насадот, при што најмногу се води сметка за климатските услови во регионот, особено за специфичните овошни култури. Под поимот микролокација пак се мисли на непосредната површина во рамките на макрореонот на која ќе се подига и одгледува соодветниот насад. На макролокацијата треба да се обрне поголемо внимание при планирање на големи плантажни насади со високи инвестиции каде се формираат посебни стопанства или работни единици и за култури кои бараат посебни климатски и почвени услови. Подигање на помали, семејни и индивидуални насади најчесто се врши во реонот на живеењето и во тој случај се води сметка само на изборот на микролокацијата.

При анализирање на погодност на одредена локација во однос на кли-

матските услови, потребно е да се разработат нејзините топографските карактеристики кои во голема мера може да влијаат на модификација на одредени климатски елементи.

Познато е дека со пораст на надморската висина опаѓа топлотниот режим, односно на секои 100m поголема надморска висина просечните годишни температури се пониски за околу 0,5 степени Целзиусови. Во вакви услови фенофазите цветање и зреење кај овошните растенија доцнат за околу три дена. Ова значи дека насадите на пониски локации подолг период се изложени на доцни пролетни ниски температури од типот на радијациони мразеви.

При распоредот на овошните видови и сорти треба да се води сметка за нивните билоски особини и барања кон климатските услови. При појава на радијациони мразеви, на пониските положби температурите се спуштаат пониско. На вакви положби треба да се лоцираат поотпорните овошни видови, а на поиздигнати локации, каде има подобра воздушна дренажа се избираат поосетливите овошни култури и сорти. На повисоките положби почвите се повеќе еродирани, тие се со поплаток хумусен хоризонт, со помала содржина на хумус и хранливи елементи, со помала апсорпција на вода од врнежите, па од тој аспект треба да се подигаат насади на побужни и поотпорни подлоги. Во наши услови насади од најголем број овошни видови со успех може да се одгледуваат на надморска висина од околу

900m. На повисоки локации ризикот од штети предизвикани од адвективни мразеви е многу поголем. На локации со природни модификатори, како што се големите водени површини, јужната експозиција и слично, одредени овошни култури може да се одгледуваат и на поголема надморска висина.

На локации кои се наоѓаат на затворени ниски положби на теренот лежат ладните воздушни маси и ризикот од појава на инверзионите мразеви е многу голем. Покрај тоа кај некои овошни видови и квалитетот на плодовите е полош во споредба со локациите на поиздигнати терени. И покрај погодните почвени услови, можности за наводнување и други предности, овие локации не се погодни за овошни насади и треба да се избегнуваат.

Отворените локации, особено на повисоки терени, се изложени на силни ветрови и појава на адвективни мразеви и не се погодни за подигање на овошни насади.

За овошни насади најпогодни се заштитени локации кои се затворени од север, а од јужната поосветлена страна се отворени, поради што не се задржува ладниот воздух.

Различните експозиции ја менуваат карактеристиката на теренот преку влијанието врз температурата, влажноста на почвата и врз другите метеоролошки елементи. Јужната експозиција има најдобра осветленост, најмногу се загрева и има најмалку

ВАСКА МОЈСОВСКА ЕДНА ОД ХЕРОЈКИТЕ ОД НАШЕТО СЕКОЈДНЕВИЕ

Здружението на граѓани за промоција на женската активност Тиииит! Инк., за прв пат оваа година организира доделување на WoW награди за жени-херојки од нашето секојдневие. На повикот објавен во периодот од 12 ноември 2019 – 12 јануари 2020, беа номинирани 33 знајни и незнајни жени и девојки од РС Македонија, кои дале значаен придонес за родна рамноправност, праведност и социјална правда во својата поширока или потесна заедница.

Комисијата составена од пет жени од кои: борка за женски права, борка за ЛГБТИ права, претставничка на организацијата Тиииит! Инк., претставничка на WoW групата жени и девојки, и една граѓанка од академската сфера, одлучија за доделувањето на WoW наградите на вкупно пет, од триесет и три номинирани жени и девојки. Петте жени добитнички на наградите се:

Енисе Демирова од Штип која со завршено основно образование покажа силна волја, храброст, истрајност, видливост за борба против дискриминација и потребата од рамноправност и интеграција на Ромките во локалната заедница.

Руџица Јосифовска ликовен педагог и уметница од Кавадарци, работела како учителка по ликовна уметност од Кавадарци и во текот на целиот нејзин работен век се едучирале многу генерации на ученици, некои од нив со значајни достигнувања во уметноста. Денес таа е активна во рамки на заедницата на пензионери каде секојдневно го збогатува културно-забавниот живот на возрасните луѓе во својата средина.

Ирена Поповска од Скопје која дипломирала филозофија на Биркбек Колеџ во Лондон во 2010, а во 2016 година се здобива со титулата магистер по општествена и културна теорија од британскиот Стафордшир Универзитет. Губејќи ја физички јачината на својот кажан збор, пишаниот го запечатува нејзиниот идентитет. Така таа пишувала и сѐ уште пишува, бројни критички и теориски текстови поврзани со уметноста и општествените појави во списанија како Маргина, Граѓански, Форум, во дневниот весник Дневник и на онлајн порталот ОКНО и на веб страницата на здружението ПРКОС.

Наташа Бошкова која дипломирала право, а потоа станала магистар по родови студии на Универзитетот во Сараево. Главно поле на интерес на Наташа се недискриминацијата, сексуални и здравствени права и родова еднаквост. Работи како адвокатка и правна советничка во Коалицијата Маргини, кадешто стратешки застапува случаи на прекршување на човековите права на ЛГБТ луѓето, сексуалните работнички, лицата кои живеат со ХИВ и луѓето кои користат дроги.

Васка Мојсовска е земјоделка од неготинското село Тимјаник и првата жена претседателка на Национална федерација на фармери (НФФ). Таа се бори за достоинствен живот на едни од најмаргинализираните групи во општеството, руралните жени. Преку федерацијата, таа се залага за почитување на Декларацијата за подобрување на економската и социјалната положба на руралните жени, која е потпишана на Меѓународниот ден на руралната жена во 2018 од страна на НФФ, МРР,

Министерството за земјоделство, Министерството за труд и социјална политика. Под нејзино лидерство и заедничко дејствување на активистки и членки на НФФ во мај 2019 од страна на Владата на РСМ се отстранети дискриминаторните критериуми (жената да има 1 дете, да е мажена, невработена, да живее на 800 метри надморска височина во населено место со 200 жители) од мерката 115 наменета за активен женски член во земјоделско стопанство од Државната Програма за финансиска поддршка за рурален развој. Таа се залага за измени на Законот за здравствено осигурување со цел остварување на правото на родителско отсуство и боледување на земјоделки/ци кои плаќаат придонеси.

Иницијативата за WoW наградите е всушност дел од проектот Жени за жени или Women on Women (WoW) кој претставува партнерство на Тиииит! Инк. со Mesto Žensk (City of Women) од Љубљана, VoxFeminae од Загреб и Outlandish Theatre Platform од Даблин. Овој проект ги адресира горливите прашања на родовата еднаквост во Европа, низ историска и современа перспектива преку создавање на наративи кои сакаме да ги пренесеме во општеството и да се спротивставиме на растечките тенденции на национализам, исклучување на маргинализираните, расизам и патријархални идеологии кои повторно силно проникнуваат во Европа занемарувајќи ја историската лекција за периодите од минатиот век кога овие ужасни вредности биле во полн капацитет. Овој проект е кофинансиран од програмата на Креативна Европа на Европската Комисија.

КАКО ДА ИЗБЕРЕТЕ АЛАТКА ЗА РЕЗИДБА

Пишува: Петар Букршлиев

Квалитетните алатки ни овозможуваат да ја завршиме работата во овоштарникот на најбрз и најефикасен начин. Алатките кои ги користиме треба да бидат лесни со ергономски дизајн и изработени од квалитетни материјали со впечатлива боја кога алатката ќе ви падне во тревата. Пред резидбата алатот кој го користите треба да се дезинфицира. Алатките треба да бидат остри затоа што тапите сечива го оштетуваат дрвото и раната која се прави за време на резидбата потешко зараснува.

Во зависност од цената на пазарот се нудат голем број на брендови. Во по-

следно време се повеќе се употребуваат алати за резидба на акумулатор што многу ја олеснува работата. Треба се знае дека од бројот на работни часови може да се види и колку е квалитетна алатката. Квалитетните ножици за резидба треба да издржат и до 2000 работни часови што одговра за професионалните овоштарари.

Во последниве години, а особено во лозарството, употребата на електрични ножици е широко прифатена. Придобивките од електричните ножици се бројни: ефикасност на работењето на сечивото, мал замор за време работата.

Единствениот недостаток на елек-

тричните ножици во споредба со рачните модели е цената. До колку сакате да купите професионални електрични ножици чија цена е околу од 1.600 евра / парче, тие се отплатуваат и се рентабилни доколку поседувате овошен насад над 5ha а резидбата ја извршувате сами. Електричните ножици во голема мерка го заземаат местото пневматски ножици, кои се целосно неоправдано запоставени кај нас, а чија употреба е повеќе од оправдана на насади над 8ha.

НАЈДОБРИ ЕЛЕКТРИЧНИ НОЖИЦИ ЗА 2020 ГОДИНА

ЕЛЕКТРИЧНИ НОЖИЦИ FELCO 801 ELECTRIC PRUNER

- Цена 1800 Евра
- Целосно дизајниран, развиен и произведен во Швајцарија, новиот нуди крајна брзина, леснотија и ергономија од електрична алатка за градинарски.
- Капацитет на сечење со дијаметар до 30мм
- Полуотворениот режим на сечење ја зголемува брзината на сечење при сечење гранки со мал дијаметар.Првата батерија обезбедува целодневна работа втората батерија се чува за резерва.
- Циклусот на сечење е исклучително брз, благодарение на комбинацијата на механика високо-технолошкиот мотор.
- Ултра лесна Литиумска батерија која се полни за 2 часа.
- Контролното куќиште вклучува USB порт со можност за уреди за полнење, како што се мобилни телефони.
- Максимален големина на гранка за сечење: 30мм
- Опсег на сечење: 1-30мм
- Должина на грабење: 255мм
- Тежина на парче од рака: 745g
- Тежина само на батеријата (92W): 800g
- Време на полнење: 2 часа
- Напон на батеријата: 37V

ЕЛЕКТРИЧНИ НОЖИЦИ RYOBI BSH-120

- Цена: 95 долари
- Тежина: 100g
- Напон на батеријата DC3.6V
- Полнење на батеријата 60 минути / 0,1kg
- Дополтоци: сечилото, капакот на сечилото, полнач
- Максимална гранка за сечење: 12 mm во дијаметар (може да се промени во зависност од состојбата на сечилото и видот на дрвјата).

ЕЛЕКТРИЧНИ НОЖИЦИ FUJIWARA 7.2V

- Цена 142,80 долари
- Тип на ножици: единечен
- Нето тежина: околу 0,7 кг
- Должина: околу 31 см
- Капацитет на батеријата: 1300 mAh

БАТЕРИСКА ПИЛА АЛИГАТОР BLACK + DECKER LLP 120B

- Цена 144,88 долари
- Карактеристики + придобивки
- 20волтна Литиумска батерија обезбедува намалување најмалку 150 сечења на гранки до 40мм по со едно полнење на батеријата.
- Двоен прекинувач за да се спречи случајно стартување.
- Патентираните вилицы за сечење.
- ланецот овозможува брзо и лесно сечење на гранки дебели до 100мм.
- работа со двете раце наеднаш.

ЕЛЕКТРИЧНИ НОЖИЦИ MAKITA DUP 361Z

- Цена 1400 евра
- Максимален капацитет за сечење 33 мм
- Максимално отворање на сечилото 54 мм
- Тип на батерија Литиум-јонска
- Напон 36 (2x18V)
- Нето тежина 3,3 кг

ЕЛЕКТРИЧНИ НОЖИЦИ STIHL ASA 85

- Цена 2400 долари
- Мокни електрични ножици засечењена гранки до дебелина од 45 мм.
- Идеално професионални овоштарници
- Цврсто кукиште за алуминиум.
- Ергономска форма на рачката.
- Електронски прилагодлив отвор за четири фази на сечилото.
- Тежина 960 грама.
- 36 волтна литумска батерија

ТЕФ ПЕРСПЕКТИВНА ЖИТНА КУЛТУРА

Пишува: Дип.зем.Инж Захариев Ванчо

На светско ниво во науката постои тенденција на посветување внимание и воведување на нови видови жита и други култури кои дават сличен производ, а на кои до пред одредено време не им се придавало поголемо значење. Причината за ова е се поизразеното влијание на климатските промени кои негативно се одразуваат врз приносите на постоечките култури за ова цел, скромноста кон условите на одгледување и без глутенски состав кон кој одредени категории луѓе имаат се поизразена потреба. Едно од тие растенија е ТЕФОТ-*Eragrostis tef*, кој им припаѓа на житните и е типична етиопско-еритрејска житарка, наречувана уште и абесиниска трева. Истата пробудила и пробудува интерес кон нејзино ширење во другите подрачја на светот меѓу кои едно од нив би требало да бидеме и ние.

Интересот за ова жито произлегува од неговите квалитативни биолошки особености меѓу кои се: голема прилагодливост кон условите на одгледување, извонредно голема способност на братање, голема истеснувачка моќ кон плевелите, богата и достапна содржина на хранливи состојки, и др. Сето ова се должи на неговата голема фенотипска и генетска разновидност која во текот на разните етапи на развој во текот вегетацијата му овозможува да пројавува разновидни фенолошки, физиолошки и морфолошки одлики и способности кои му овозможуваат голема приспособливост кон условите на живеење (од суви до превлажнети) и универзалност во користењето. Ова растение е едногодишно самоплодно и каснопролетно жито кое надворешно личи на обичната пченица. Расне во висина од 75-100 см, силно братими и формира соцветие метла со должина до 10 см во која се сместени ситни зрна слични на пченицата, но скоро 100 пати помали од истите. Ова ги прави многу лесно расевливи. Зрната се со тенка обвивка која тешко се одвојува од зрното и како таква влегува во составот на брашното. Можат да бидат со бела, црвена и кафеава боја. Вкусот на брашното е сладкаст и сличен на оревот и не содржи глутен. Освен за зрно разновидноста на генотипови од овој вид дава можност да се одгледува и како фуражна култура, како за сено, така и за испаша. Дава голема продукција за кратко време (3-4 откоси) со 5-12 т./ха. сено без чувствителни разлики во квалитетот на содржината во сите односи. Ова му придава значајна предност во однос на другите фуражни тревы. Овие особини на растението допринеле да биде прогласено на еден од симпозиумите од оваа област одржани во САД како многу перспективна култура во тој дел. Ова се должи пред се на следново: 1. Висококвалитетна и мека стеблена и лисна маса со поприфатлива консумираност од страна на стоката во однос на други тревы 2. Брз пораст при оптимални температури и влажност (45-55 дена) 3. Висока доходност-еден откос може да е од 1,5-2,5

т.од ха.сено.со можност до 4 откоса во тек на вегетација и задржано исто ниво на квалитет 4. Широк временски период на засејување во текот на вегетацијата (како прва, втора култура) и задржана продуктивност преку најжешкиот дел од годината што овозможува можност за снабдување со саканата количина на сено или испаша 5. Отпорност на суша- издржува подолг сушен период без одраз на квалитетот и количината 6. Голема прилагодливост кон условите на одгледување (од суви до превлажни) 7. Отсуство на штетни материји (нитрати, цијаниди) во составот без оглед на технологијата и условите на одгледување 8. Универзалност-можност да се користи како зрно, сено, силажа, испаша. Растението е топлољубиво и не поднесува мразеви, па распонот на почвени температури во кои оптимално се развива се движат од 12-25 Ц°. Ниските температури му го забавуваат растот и намалуваат конкурентно-способноста. За да настапи фазата на цветање потребно е најмалку 12-сет часа дневна светлина. Колку е подолга дневна осветленост толку повеќе му е поинтензивен порастот. Физиолошки им припаѓа на растенијата со C-4 тип на фотосинтеза како еден од факторите кој му ги овозможува наведените квалитативни особини. Во смесен посев со луцерка и тимотејка дава зголемени количини на приноси преку лето. Во 100 кг сено се содржат 42 крмни единици и 5 кг сварливи протеини. Резултати од истражувања зборуваат за 0,5 кг дневен принос жива мера кај товни говеда хранети со сено од ова растение. Практиката покажува добиени приноси до 5 тона/ха зрно. Може да биде одгледуван и како монокултура, а во плодород потоа да биде пред и по сите култури како и во смески со луцка и други многугодишни фуражи. Поради брзиот развој и добро развиената коренова систем може да служи за зелено ѓубрење и како посев за противорезивна заштита. Посевот на ова растение треба да биде на добро подготвена почва очистена од плевели и добро набиена за да може семето да се внесе точно на потребната длабочина бидејќи ако е почвата ровкава и истото се најде подлабоко од потребните 0,3-0,6 см ркулците не ќе може да излезат и посевот ќе пропадне. За сеидба се употребуваат сеалки за ситно семе, а по сеидбата е задолжително валирање на почвата. Количината на семе потребна за засејување на 1 ха се движи од 5-10 кг во зависност дали се сака пореток или погуст склоп. Се сее на меѓуредово растојание исто како и кај другите жита. Потребите на ова растение од хранливи елементи при интензивни услови на одгледување се движат од 30-50 кг/ха чист азот по секое косење. Исто така потребно е внесување на фосфор калиум и сулфур. На ова растение доколку условите во почетокот на развој се добри понатаму не му е потребна заштита од плевели, но ако не е, така и дојде до заплевелување контролата на широколисните плевели се

врши со 2,4 D, MCPA, и други препарати регистрирани за употреба во житни култури. Во земјите од каде потекнува ова жито е напаѓано од болести и штетници карактеристични за сите житни култури, додека во САД се соопштува дека одгледувачите немаат проблеми во тој поглед. Потребите од влага за ова растение се движат од 430-600 мм воден талог годишно. Во првите фази на развој има поголеми потреби од вода, а во подоцнежните фази може да издржи суша и до 75 дена. Сепак се укажува дека за приноси од 2,5-5 тона одкос сено /ха потребно е 50-70 мм/месечно воден талог. Прибирањето на ова култура за сено се извршува во фаза на почеток на бутонизација а на 45-50 дена од сеидбата, а другите откоси во интервал од околу 30 дена. За испаша може да се користи откако потполно ќе формира коренова маса (2-3 недели) по сеидбата. Приносите на зрно просечно се движат околу 900 кг/ха. Но има сорти во САД фармерите постигаат 1500 до 5000 кг/ха во зависност дали површините се наводнуваат или не. Цените на светско ниво на зрното од ова култура се на завидно ниво.

РАЗВОЈ НА ГОВЕДАРСТВОТО ВО ХРВАТСКА НИЗ БРОЈКИ

Пишува: проф. д-р Гоко Буневски, ФЗНХ, Скопје

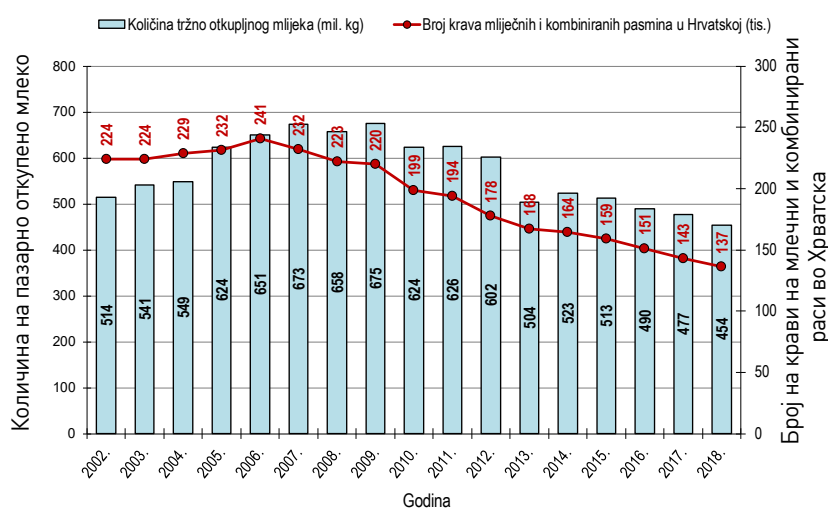
За да ги видите трендовите во земјоделското производство доволно е да ги видите состојбите со секторот во соседството. Интересен е развојот на говедарството во Хрватска, споредено со Македонија, земји кои потекнуваат од ист екс-Југословенски систем. Бројките се вистински показател до колку се сака да се види реалната слика на развојот на секторот и и моменталните трендови во приликите во говедарството во една држава.

Говедарското производство во Хрватска во последниве 50 години претрпи големи промени. Од над 1 милион говеда во 80-тите години, во 2002 година бројот падна на 417.000, а денес имаат само 465.000 говеда.

Во однос на расовата структура на говеда, сименталската раса од 74% во 2002 на 61,5% во 2018 год., а Холштајн кравите од 20,8% во 2002 год. се зголеми на 25% во 2012 односно на 23% во 2018 година. Месните раси опаѓаат од 4,6% на 2,7%, а бројот на автохтоните раси порасна од 0,25% на 4,3% од 2002 до 2018 година (ХПА, 2018).

Граф. 1 Вкупен број активни фармери и количество на откупено млеко/фармер во Хрватска (од 2002 до 2018 год., ХПА)

Од графиконот се гледа дека говедарството во Хрватска пртрпе тектонски промени во бројките каде во

2002 година во хрватска има завидна бројка од вкупно 65.000 млекопроизводители каде во 2002 количеството на просечно испорачано млеко по фарма е по 7900 литри за сега на само 6193 млекопроизводители (околу 9%) а количеството на откупено млеко пораснало од 7.900 литри на 73.000 литри по фармер (од 2002 до 2018 год.) во пракса значи малите фарми згаснале а големите го зголемиле производството на млеко и по грло и по фарма.

Застапеноста на автохтоните раси говеда во Хрватска (Подолско, Истар-

ско и Буша говедо) се движи во нагорна линија благодрејќи на обилната поддршка од страна на хрватската држава. Бројната состојба на Буша говедата во Хрватска пораснал од 8 грла во 2003 на 1423 грла во 2018 година. Кај Истарското говедо бројот пораснал од 325 на 969 грла, а кај Славонско-Сремскиот Подолец од 50 на 240 грла, за периодот од 2003 до 2018 година. Ефектот од субвенциите по 300 евра по грло (од 2019 год по 400 евра/грло) сепак има големо влијание во зголемувањето на нивниот број.

ЦЕНА НА МЛЕКОТО ВО ЕВРОПСКА УНИЈА (Август, 2019)

Од табелата може да се увиди дека просечната цена на млекото во Август 2019 година изнесува 33,5 Евроценти, т.е. 20,6 денари, со варијации од земја до земја.

Од графиконот може да се види дека највисока цена на млекото има во Кипар, Малта, Италија, Грција и

Финска, а најниска во Латвија, Романија, Литванија и Бугарија.

ГЛАВНИ ЗАКЛУЧОЦИ:

1. Од 65000 млекопроизводители во 2002 год, во 2019 г. има само 6.200 млекопроизводители кои произведуваат повеќе количина млеко отколку во 2001 година,

2. Од 2001 г. кога се вовеле плаќање на млекото по квалитет (бактерии, соматски клетки, протеини и масти), а кога 97% од млекото им било во 2. и 3. класа (како кај нас

денес), во 2005 г. 95% од млекопроизводителите во Хрватска ги исполнија европските стандарди во 1. класа млеко, иако драстично се намали вкупниот број фармери,

3. Просечната цена на млекото во ЕУ во 2019 година е 33,5 евроценти т.е. 20,6 денари, а кај нас во Македонија е просечна цена (во 2018) 18 денари + 3,5 денари = 21,5 денари!!!

ЛЕШНИК CORYLUS SP.

Пишува: Д-р Тошо Арсов

Врз основа на систематската припадност на растенијата, Лешникот спаѓа во фам. Betulaceae, род *Corylus* во кој се сврстани 22 вида лешник. Поголемиот број од видовите се џбуности, а само 3 вида формираат стебло. Лешникот е еднодомно разделнополово растение што значи дека цветовите се посебно машки, посебно женски, но се наоѓаат на исто растение. Машките цветови се во вид на реси, а женските во вид на пупка и во времето на цветањето се гледаат само црвени жигови. Плодовите се наоѓаат во зелена обвивка - купола која во зависност од видот може да биде испод врвот на плодот, во висина на плодот или изнад врвот на плодот.

При изборот на локацијата на која ќе се одгледува лешник, припремањето на површината за засадување и успешно одгледување на лешникот потребно е да се познаваат неговите еколошки барања.

1.Топлина

Лешникот спаѓа во најотпорни овошни видови на зимски ниски температури. Тој расте на надморска висина од 0-1200 m. Потеклото на сортите има огромно влијание врз отпорноста на ниските t. Сортите кои потекнуваат од *C. pontica* и *C. maxima* се прилагодени на потопла клима и поголема релативна влажност на воздухот и поради тоа се поосетливи на многу ниски зимски температури. Овие сорти се погодни за одгледување во реони со медитеранска клима. Сортите кои потекнуваат од *C. avellana* (римски, халски, барселона и др) помалку се осетливи на ниски температури и затоа се распространети на поголема географска ширина. За најосетливите сорти на ниски температури, како критериум за можноста за успешно одгледување на лешник се смета т не пониска од -12 °C иако има сорти кои издржуваат и испод -20 °C. Во однос на доцните пролетни мразеви лешникот е многу поотпорен од другите овошни видови.

2.Светлина

Сортите кои потекнуваат од *C. pontica* и *C. maxima* бараат многу поосветлени реони. Кај овие сорти при џбуности одгледување настапува префрлање на родот кон периферијата на круната. Ова покажува дека светлината е важен фактор за нормално плодносење на лешникот.

3.Релативна влажност на воздухот

Фактот што лешникот е најраспространет во реони покрај море, езера, реки или потоци доволно зборува дека оваа култура има голема потреба од висока релативна влажност на воздухот. Поради тоа лешникот подобро успева во хумидни и полухумидни реони. Сончевите сушници работат со бесплатна енергија – сончева, со нејзино активно

и пасивно користење, со што добиваат на ефикасност и економска прифатливост. Друга поволност е тоа што сончевите сушници во зимскиот период (кога не се користат за сушење) може да се користат за други намени. Поради тековните трендови на зголемување на цените на фосилните горива и несигурноста во однос на идната цена и расположливоста, примената на сончевата енергија во блиска иднина во преработката на храната, најверојатно ќе се зголеми и ќе стане поекономична.

4.Врнежи

Лешникот бара доволно вода во почвата во текот на целиот вегетационен период. Недостаток на водата се манифестира преку опаѓање на плодовите, недоволно оформена јатка, плодовите се поситни, а квалитетот лош. Се проценува дека за успешно одгледување на лешникот потребни се врнежи од 700-800 mm, но правилно распоредени во текот на годината. Најмногу е потребна вода во текот на јуни кога е најинтензивен пораст на плодовите. Во случај на недостиг на вода од врнежи задолжително е наводнување на насадите. Насади калемени на мечкина леска поради подлабоко распространетиот коренов систем се многу поотпорни на недостиг на влага во почвата.

5. Почва

Лешникот дава добри и квалитетни приноси на почви со средна плодност, лесни песокливи, хумусно-карбонатни, и умерено влажни. На сиромашни, каменливи, и суви почви не дава добри резултати. Кон реакција на почвата лешникот е толерантен. Добро успева на рН од 5-8. Лешник не поднесува влажни и мочурливи почви. Во однос на содржината на хранливи материи почвата треба да содржи хумус до 3 %, азот над 0.15 %, К над 25 mg % и фосфор 10-15 mg %.

ОПИС НА НЕКОИ СОРТИ ЛЕШНИК

1. Римски - сорта од италијанско потекло. Настаната е од видот *C. avelana*. Џбунот е многу буен со исправени гранки и со добра родност, со протагинично цветање. Самобесплодна е, релативно е отпорна на мразеви. Плодот е крупен до 3 g, округлесто колачест. Плодовите се до три заедно. Лушпата е дебела, цврста, обвивката е рамна на плод составена од два листа. Зрелите плодови лесно се одделуваат од обвивката. Јатката е крупна, добро го исполнува плодот со остро врвче многу добар вкус и пријатна арома. Рандманот изнесува до 42-48 %. Џбунот рано прородува, а ако се калеми на мечкина леска има поумерен пораст и поквалитетни плодови. При лоша нега на насадот оваа сорта е склона на алтернативно плодносење.

2. Тонда центиле романа - италијанска сорта. Позната под синоним римски вкусен. Џбунот е средно буен, со преоден хабитус, и добра родност. Цвета средно рано и со променливи карактеристики од протандрична до

протагинична. Самобесплодна сорта. Прилагодлива е на разни услови. Плодот е средно крупен 2,7 g, со округла форма. Во соплодие се наоѓаат 2-4 плода. Обвивката е подолга од плодот но плодовите лесно испаѓаат од обвивката. Рандман на јатката изнесува 45 %. Има квалитетна јатка и се бара во индустрија за слатки.

3. Тонда центиле дела ланге (трилобата) - е италијанска сорта, потекнува од *C. avelana*. Позната е и како пиемонтски лешник. Ова е водечка сорта во Италија. Има средно развиен џбун, со преодна форма, формира доста изданоци. Цвета многу рано, диогоамно, со изразена протагиничност. Самостерилна сорта, со слабо ртлив поллен, затоа не е погодна како опрашувач, а се опрашува добро со сортите барцелона, негрет, римски и др. Плодот е крупен, округлест, со заострен врв, со маса од 2.4 g. поединечен или во група од 2-3. Обвивката е долга колку плодот или нешто подолга, при врвот широко отворена и плодовите лесно испаѓаат. Лушпата е тенка, но доста цврста. Рандман на јатка доста висок, до 58 %.

ЧОКОЛАДИРАЊЕ НА СУВО ОВОШЈЕ

Пишуваат: Доц. д-р Фросина Бабановска-Миленковска

Денес, еден од најважните трендови во производството на храна потекнува од барањата на потрошувачите за храна која го подобрува здравјето (функционална храна), односно храна која не предизвикува штетни ефекти, но од друга страна делува позитивно, подобрувајќи го метаболизмот или делувајќи превентивно на некои заболувања.

Чоколадата е една од најпопуларните прехранбени производи во светот. Распространета е во целиот свет и поради својот специфичен сладок вкус, често е омилен производ кај поголем дел од светската популација. Претставува храна која е добар извор на енергија. Како главна состојка на чоколадото е какаото, при што сите чоколади се произведуваат од три вида на какао зрна. Секој вид на какао има свои специфики, поради што производителите прават разни комбинации, со кои се добива одредена рамнотежа во вкусот, што влијае на квалитетот и сензориката на добиеното чоколадо. Какаото во својот состав содржи различни состојки, како кофеин, теобромин и фенилетиламин. Кофеинот делува како стимуланс, теоброминот го стимулира срцевиот мускул и нервниот систем, а фенилетиламин се претпоставува дека делува како антидепресив, односно го подобрува расположението. Чоколадото покрај какао содржи млеко и шеќер, така што со конзумирање на чоколадата, човекот обезбедува внес на протеини, јаглехидрати, масти, минерални материји и витамини.

Овошјето може да се конзумира свежо или преработено, а поради специфичниот

и поволен хемиски состав има значајна, некогаш и незаменлива улога во човековата исхрана. Една од добрите страни кај овошјето е фактот дека може да се суши и како такво да остане достапно за конзумирање во текот на целата година.

Дехидрирањето на овошјето е една од најстарите техники на конзервирање на храна, која во суштина се состои во намалување на содржината на вода, со кое се намалува волуменот на овошјето, поради применетото сушење, при што доаѓа до зголемување на концентрацијата на компонентите од составот. Сушеното овошје е богато со лесноапсорбирачки овошни шеќери; фруктоза и гликоза, кои претставуваат постојан извор на енергија, имаат поголема содржина на хранливи материји, поголема содржина на растителни влакна, продолжен рок на траење и значително поголема содржина на фенолни антиоксиданси во споредба со свежо овошје. Затоа, сушеното овошје треба почесто да се препорачува како додаток во исхраната од страна на диететичарите и нутриционистите. Сушеното овошје е и добар извор на енергија, со што оправдува да се нарекува здрав десерт. Често се применува кај голем дел од светската популација, особено кај спортистите кои учествуваат во разни спортови кај кои е потребен напор.

Развојот на технологиите за производство на храна е под големо влијание на бројни фактори, меѓу кои, како еден од најважните се трендовите поврзани со барањата на потрошувачите, кои во изминатите децении стануваат попрефинети. Затоа целта на производителите е да ги следат

и исполнуваат нивните барања. Развојот на нови производи, кои во својот состав содржат здравствено-корисни и енергетско-хранливи состојки се предизвик за производните компани. Чоколадирањето на сувото овошје претставува тренд кое сè повеќе го практикуваат производителите, а овие производи се повеќе се прифатени и барани од пошироката популација на потрошувачи. Обичната конзумна чоколада, која содржи рафиниран бел шеќер (сахароза), во последно време се избегнува во исхраната поради можните негативни ефекти по здравјето на одредени популациски групи. За да го реши овој проблем, кондиторската индустрија белиот шеќер го заменува со додавање на суво овошје, при што се добива многу вкусен и здрав чоколаден производ. Предноста на овој производ е што во неговиот состав се комбинирани здравствените придобивки кои се должат на состојките од сушеното овошје и чоколадото. Со внесување на овој производ, на организмот му се овозможува внес на добро количество на енергија и нутритивни состојки кои може поволно да влијаат на конзументите.

Технологијата на чоколадирањето на сувото овошје може да се развие и примени за различни видови и сорти на овошје, распространети ширум светот, од цреши, јагоди, брусница, султанина - грозје, рибизли, кајсии, сливи, урми, смокви, калинка и др. Од економска гледна точка, за примените производители, овоштарите, како и преработувачите на овошје, чоколадирањето на сувото овошје претставува одлична инвестиција во рентабилно производство. На овој начин се добива вкусен и баран

производ, кој е со повеќекратно зголемена додадена вредност, со цена која е дури и до 50 пати поскапа во однос на суровина (во зависност од овошјето).

Познато е дека во нашата земја успешно се одгледуваат големброј на овошни култури, а производителите често имаат проблем со пласирање на нивните производи, по цена што е исплатлива за нив. За жал мал е бројот на преработувачи кои произведуваат сушено овошје, иако постојат одлични можности за примена на оваа технологија, кај која може да се користат различни уреди за сушење, со поголеми и помали капацитети, кои може да користат различни извори на енергија, гориво, гас, а како најисплатливо и еколошко се препорачува сушење во соларни сушници. Нашата земја има голем број на сончеви денови во текот на годината, така што примената на соларните сушници, понекогаш во комбинација со други извори на енергија, дава одлични можности за бизнис идеи, со кои поединци можат да аплицираат за добивање на опрема за финални земјоделски производи. Иако сегашното производство не е на ниво на поранешното, сувото овошје е од големо значење како полу-готов производ за производство на овошни сокови, џем, мармалад, џем, алкохолни и безалкохолни пијалоци. Покрај тоа, сувото ово-

шје е широко користено во кондиторската индустрија.

Сушењето на овошјето може да се изведе и со лиофилизација, процес при кој водата од состојба на мраз, по пат на сублимација испарува, во услови на ниска температура и притисок. Тоа се изведува во специјални уреди каде плодовите овошје прво се замрзнуваат на температура од -50°C до -60°C , а потоа водата испарува (сублимира) при низок притисок, со помош на вакуумски систем во комората. Процесот трае до 40 часа. При процесот на сушење со длабоко замрзнување – лиофилизација, се избегнува можност за контаминација на производот. Овој процес, повеќето бактерии и габи не можат да го преживеат, бидејќи се извлекува 97% од влагата, како од овошјето така и од микроорганизмите. На овој начин се добива готов производ, сушено овошје, кое е со одлични сензорски и квалитетни карактеристики, што ја прави одлична суровина за чоколадирање.

Во зависност од видот и сортата на овошјето, сушењето се одвива после бербата и евентуалното кратко чување во соодветни услови. Кај повеќето овошја потребно е пред сушењето да се изведе соодветен пред третман. После примената на сушењето до одреден степен на содржина на вода, потребно е исушеното

овошје да одстои односно да се воедначи со температура и содржина на вода, а потоа, по 40-60 дена, може да започне понатамошната обработка на чоколадирање.

Чоколадирањето на сувото овошје може да се изведе мануелно, во домашни услови, но и машински во индустриски услови. При машинското чоколадирање во индустриски услови се користат различни уреди, во зависност од изборот на производителот, но и каков тип на чоколадирано суво овошје е предвидено да произведе. Постојат неколку начини на чоколадирање, при кои сувото овошје може целосно или делумно да биде обложено со чоколадна обвивка, но може и сушеното овошје да биде сецкано на покрупни или поситни делови и да се распределат во чоколадна маса која се поставена во калап за добивање на чоколадна табла со сувоовошје.

МАШИНА ЗА ФОРМИРАЊЕ НА ЧОКОЛАДНА ОБВИВКА

Чоколадирката е машина наменета за чоколадирање на суво овошје каде линијата за чоколадирање се состои од: дупликатор за подготовка на чоколадото, машина за чоколадирање – чоколадна завеса со подвижна лента, воздушна завеса која врши фино сушење и обликување на нанесеното течно чоколадо на сувото овошје.

ЧОКОЛАДИРКА

Чоколадирката е машина наменета за чоколадирање на суво овошје каде линијата за чоколадирање се состои од: дупликатор за подготовка на чоколадото, машина за чоколадирање – чоколадна завеса со подвижна лента, воздушна завеса која врши фино сушење и обликување на нанесеното течно чоколадо на сувото овошје.

Култивирано одгледување на Маточина (*Melissa officinalis*)

Пишуваат:

проф. д-р Љупчо Михајлов, проф. д-р Виолета Димовска, проф. д-р Фиданка Илиева, м-р Васко Златковски

МОРФОЛОШКИ И ФИЗИОЛОШКИ КАРАКТЕРИСТИКИ

Повеќегодишно зелјесто влакнесто растение 60 - 80 cm високо со силно разгранет корен, бели (некои подвидови и жолти) ситни цветови. Услови на успевање: до 1000 m надморска височина и просечните врнежи да бидат до 600 mm годишно. Успева на плодни почви, со киселост pH 6 - 7. Основната обработка треба да биде длабока (35 cm).

ОБРАБОТКА НА ПОЧВАТА

Квалитетната предсеидбена обработка треба да се состои од следниве работни операции: Рамнење, ѓубрење: NPK 400 - 500 kg/ ha основно ѓубрење пред дискувањето а после рамнењето, или пред основното орање, (но сепак најдобро е нормите и распоредот на ѓубрење да бидат одредени според добиените резултати и препораки од агрохемиски анализи на почвата извршени во акредитирани лаборатории). 40 - 50 cm. Растенијата треба да бидат редовно наводнувани и плевени.

РАЗМНОЖУВАЊЕ - СЕИДБА - САДЕЊЕ

Размножувањето на ова растение при култивираното одгледување може да се изведува преку директна сеидба со семе, со ризоми или преку производство на расад. Производството на расад се врши со сеидба во леи за расад: 5- 8 gr./m² семе (1gr. ≈ 160 семки), 50 m² леи се потребни за да се произведе расад доволен за расадување на 1ha. Никнувањето се остварува за 15 - 20 дена од сеидбата, (во зависност од температуриите и условите на одгледување), порастот за 40 - 60 дена е 10 - 20 cm со развиени 2- 3 листа-за

садење на поле; расадување на нива: наесен или рано на пролет меѓуредово 50 cm, вored 30 cm, за 1 ha \approx 66.600 садници.

ПРИБИРАЊЕ – ЖЕТВА НА РАСТЕНИЈАТА

Во услови на наводнување при култивираниот одгледување на ова растение тоа се коси 3 - 4 пати во тек на вегетација во фаза пред цветање на височина од 10 cm од почвата. Во првата година принос сува надземна маса 600-800 kg/ha. Втората и следните години 2000 - 3000 kg/ha сува надземна маса.

ПРОИЗВОДНИ ИСКУСТВА

Овче поле – ЗК „Полјоделство Ерцелија“ повеќегодишен насад од 2004 – 2008 година со површина од 4 ha. На оваа површина расадот за мелиса е произведен со сеидба во покриени леи за расад кои се насеани на 1 март 2004 г- 8 gr/m² семе. Расадот е раса-

ден на нива на 15. Април 2004 година со расадосадачка за пипер и височина на расад од 20 cm. Расадувањето е направено со густина 60 cm меѓу редовите и 25 cm растојание на растенијата во редот. Почвениот тип каде е расадена мелисата е смолница на предкултура пченица.

НЕГА ВО ТЕК НА ВЕГЕТАЦИЈА

1 меѓуредово култивирање машинско, и 2 рачни окопувања ; 1 – 2 заливања (50l/m²) помеѓу секој откос.

Принос: Во првата година (2004): од 2 откоса околу 0,5 t/ha сува надземна маса; Втора година: I откос 17. Јуни 3,75 t/ha сува маса (вкупно 15 t од 4 ha, од кои 8,7 t лист : 6,3 t стебло (сооднос лист стебло 1,3 : 1);

II откос 15. Август 2,325 t/ha сува маса, вкупно 9, 3 t од 4 ha, од кои 5 t лист : 4,3 t стебло (сооднос лист стебло 1,16 : 1);

Втора година :

III откос 13. Октомври 0,7 t/ha сува маса,

вкупно 2,8 t од 4 ha, од кои 2 t лист : 0,8 t стебло (сооднос лист стебло 2,5 : 1); Вкупен принос од I+II+III откос= 27,1 t сува маса (6,775 t/ha), со сооднос 15,7 t лист : 11,4 t стебло, (сооднос лист:стебло просек од сите откоси 1,4 : 1;

НАЧИН НА ПРИБИРАЊЕ И ИЗДВОЈУВАЊЕ НА ЛИСТ ОД СТЕБЛО

Прибирањето се врши редоследно преку следниве машински работни операции: Косење; Превртување; Базирање (важен момент во однос на процентот на влага во исушената надземна биомаса); Издвојување лист од стебло со житен комбајн соодветно регулиран;

Откупната цена во тој период, по која според договорот нарачателот на производството му ја плаќаше на производителот изнесуваше: на сув лист 60 ден/kg, суви стебла 18 ден/kg.

Хидропонична зелена сточна храна за овци

Пишува: Дипл. Зем. Инж. Јелица Бешлиќ

Производството на добиточна храна е една од најважните компоненти во секоја овчарска фарма. Управувањето со сточна храна е клучен фактор за успешно и профитабилно одгледување на овци. Зелената сточна храна игра голема улога во исхраната на млечните животни, која треба да ги обезбеди сите потребни хранливи материи за растење, производство на млеко, репродукција и одржување на здравствената состојба на млечните животни. Земјоделците одгледувачи на овци треба да имаат доволно земјишни површини за да располагаат со доволно количество на зелена добиточна храна од различен тревен состав. Кога се одгледува зелена сточна храна на отворени полиња, потребна е работна сила и други трошоци за да се произведе истата. Но, кај нас, како резултат на климатски услови или достапност на земја, свежата трева не е достапна за овците во текот на целата година. Оваа состојба ги принудува сточарите да размислуваат за различни нови системи за производство на зелена храна, која ќе биде достапна во текот на целата година, без оглед на климатските услови и достапноста на земјиштето. Еден од таквите системи е хидропоничниот систем за производство на зелена сточна храна за овци.

ШТО Е ХИДРОПОНИЧЕН СИСТЕМ ЗА ЗЕЛЕНА СТОЧНА ХРАНА

Хидропоника всушност претставува одгледување на растенија во течен раствор од вода и неопходните минерални хранливи елементи за конкретниот вид. Предностите што ги има оваа техника на производство на храна се разновдни. Така, на пример, со самото тоа што нема потреба од почва, а водата постојано циркулира

во системот без значителни загуби, доведува до помали трошоци за вода. Според некои статистички показатели, во Америка при одгледување на градинарски растенија, потребното количество на вода при примена на хидропонската техника е за 80% помало во однос на класичното одгледување. Со оваа техника може да се одгледуваат растенија дури и на места во услови каде што нема почва. Исто така, животната средина не се загадува со испуштање на хранливите елементи при прихранувањето на почвата. Годишните приноси се постојани и високи, а како особена предност при хидропонското производство е тоа што болестите и штетниците се сведени на минимум, а и таму каде што се јавуваат многу полесно се отстрануваат за разлика од почвата, додека борбата со коровот воопшто не постои. Како недостаток може да му се препише појавата на салмонела и други патогени болести, поради високата влажност на воздухот во просториите, но тоа може да се регулира со постојано проветрување. Хидропоничниот систем може лесно да се изгради самостојно или може да се купи хидропонична машина за одгледување зелена сточна храна за овци. Во хидропоничен систем може да се одгледуваат: јачмен, овес, рж, пченица, пченка и ориз. Од вака добиената сточна храна за исхрана се користат сите делови од растението: семе, корен, стебло и лист, за разлика од конвенционално одгледуваната сточна храна, каде се користат само стеблото и листовите.

ПОТРЕБА ЗА ХИДРОПОНИЧНА ЗЕЛЕНА СТОЧНА ХРАНА ЗА ОВЦИ

Повеќето од одгледувачите на овци немаат доволно земјиште за да одгледуваат зелена сточна храна за време

на целата година на конвенционален систем на одгледување. Во оваа ситуација, одгледувачите на овци можат да го користат хидропоничниот високо ефикасен и хранлив систем на одгледување зелена сточна храна. Обезбедувањето на сочна зелена храна во текот на целата година, преку која ќе се обезбедат сите хранливи материи во исхраната на овците, ќе резултира со брз раст на грлата, висок принос на млеко и месо и добра здравствена состојба на овците.

ПРЕДНОСТИ / ПРИДОБИВКИ ОД ХИДРОПОНИЧНА ЗЕЛЕНА СТОЧНА ХРАНА ЗА ОВЦИ:

- Заштеда на вода во производство на сточна храна: потребно е само 2 до 3 литри вода за да се произведе 1 кг зелена сточна храна, во споредба со 60-75 литри со конвенционалниот систем на производство на сточна храна,
- Хидропоничната стаклена градина или објект, бара мала површина: за производство на 650 кг зелена сточна храна на ден, потребно е земјиште со површина од 50 м², во споредба со 1 хектар земјиште при конвенционално производство на сточна храна.
- Помалку работна сила во производство на добиточна храна: 2 до 3 часа на ден, во споредба со конвенционално производство каде е потребен цел ден да се собере истата количина на сточна храна.
- Помалку време за растење на сточна храна: во хидропоничниот систем, потребни се само 7 дена да се добие готова сточна храна (од ртење на семето до целосно одгледувано растение со висина од 20 см). Соодносот на конверзија на би-

омаса е дури 8 до 9 пати во однос на традиционалното производство на сточна храна кое трае од 60-70 дена.

- Производство на сточна храна во текот на целата година: без оглед на климатските услови и другите ограничувања.
- Висок процент на хранливи материји: хидропонскиот систем го олеснува растот на многу хранлива сточна храна во споредба со конвенционалното производство на сточна храна.
- Органска храна за овци: хидропониката е природен систем на одгледување сточна храна за овците без употреба на пестициди.
- Нема загуби на добиточна храна: се користи секој дел од сточната храна (семе, корен, стебло и лист)

ПОТРЕБНА ОПРЕМА ЗА ХИДРОПНИЧЕН СИСТЕМ ЗА ЗЕЛЕНА СТОЧНА ХРАНА ЗА ОВЦИ:

Покрај објектот кој треба да обезбедува доволно количество на светлина потребни се: пластични или лимени кофи за потопување на семето, пластични или лимени решет-

касти кадички со длабочина од 5 мм, сталажи за редување на кадичките со жито, пумпа за вода или црево за полевање.

КАКО СЕ ПОСТАВУВА ХИДРОПНИЧЕН СИСТЕМ ЗА ЗЕЛЕНА СТОЧНА ХРАНА ЗА ОВЦИ:

Чекор 1: Се избираат квалитетни семиња од: пченица, рж овес, јачмен или пченка. Се чистат зрната од мртви семки или скршени семиња. Зрната треба да се мијат со раствор од натриум хипохлорит и да се остават половина час (30 минути) во растворот. Откако ќе се исцедат од растворот, зрната се потопуваат во свежа вода за време од 12-24 часа.

Чекор бр. 2: Потопените семиња / зрна треба да се исцедат и да се остават 5 часа на отворено пред да се стават во исперфорирани (решеткасти) кадички во слој не подебел од 1,5 мм семето да има пристап до воздух и да се овозможи полесно ртење. Се оставаат 2 дена додека добро не изртат.

Чекор бр. 3: По ртењетопотребно е семето често да се прска со вода (два

пати на ден), при што треба да се внимава вишокот на вода да се исцедува од кадичките. Во објектот треба да има пристап на сончева светлина, и да се одржува температурен режим од 18-20 степени со тежнење кон долната граница за да се спречи појава на мувла. Посеаните семиња вака сечуваат 5 до 6 дена и редовно се попрскуваат со вода.

Чекор бр.4: Откако сточната храна ќе достигне одредена висина (околу 15 см), целата маса која се состои од: испреплетени коренчиња, стеленца и лисја се вади од кадичките и се носи директно за исхрана на овците. Првично, можно е на овците да не им се допадне вкусот, па затоа се препорачува да се комбинира со друга сточна храна додека овците не се навикнат на вкусот на оваа зелена сточна храна.

Пролетни работи во пчеларникот

Пишува: Раде Каранфиловски

Најбитната работа во пролет во пчеларникот е брзиот пролетен развој на пчелните семејства. Пчеларот треба да ги насочува пчелите во нивниот развој, тоа се постигнува со најразлични техники на пчеларање. Целта е да се надмудрат пчелите за да дојде до максимален број на пчели во друштвото за време пчелната паша, а притоа да не дојде до појава на роев нагон. Сето ова може да се оствари преку насочување на инстинктот за преживување на пчелите а притоа да не дојде до активирање на инстинктот за роење кај пчелите. Целта е да се направат целогодишно јаки пчелни семејства во текот на целата година кои секогаш даваат принос:(мед, млеч, перга, полен прополис, роеви). Успешноста на пчеларењето зависи од пашата, едуцираноста на пчеларот и климатските услови.

Во нашиот регион некогаш прва главна паша беше маслената репа но сега неа ја нема. Сега прва паша е багремовата паша, иако таа е слаба и најчесто потфрла. Се вели багремовата паша е тест за пчеларскиот занает (не секој пчелар вади багремов мед) тоа доаѓа од 3 причини:

- 1.Краткиот временски период за подготовка на пчелните друштва за багремовата паша.
2. Краткотраење на багремовата паша (во најдобри години највече од 8 до 10 денови)
3. Нестабилни временски услови (дожд, ветер, ниски температури).

ПОДГОТОВКА ЗА ГЛАВНА ПАША

Првото легло во нашиот регион се појавува во јануари. За да се добијат јаки пчелни семејства важно пчеларот да не дозволи одржување на леглото, а пчелите треба да се насочат за негово зголемување. Не смее да се дозволи до прекинување на несењето на матицата, за ова во овој период се потребни само две работи: доволно храна и топлина, другото го прават самите пчели со својот инстинкт, а пчеларот по потреба треба да додава рамки и наставци. Подготвката за развој на пчелното семејство за багремовата паша треба да започне најмалку 51 ден пред почетокот на багремовата паша. Во нашиот регион багремот обично цвета околу 5 мај, тоа

значи дека пчеларот треба да започне со прихранување и затоплување на пчелното семејство од 15 март. Во овој период во пчелното семејство треба да има најмалку 20000 единки и резерви од најмалку 8 килограми храна. До колку во пчелното семејство нема доволно храна пчеларот треба постојано да го надополнува ако треба и секој ден.Што се однесува до затоплувањето, тоа се прави со стеснување на волуменот на плодишниот простор. Во зависност од системот на пчеларење стеснувањето се прави на различен начин. Кај ДБ кошниците старите рамки треба да се исфрлат, а тие со малку мед се ставаат зад предградната штица. Кај кошниците ЛР и ФР системот се стеснува просторот помеѓу од плодиштето и подницата, ако има мрежеста подница истата се затвора како мерка за затоплување. Летото треба да биде отворено онолку сантиметри колку што има улици со пчели во пчелната кошница. Во стеснето плодиште не треба да има рамки со помала медна капа од 10 сантиметри. Во овој период прихраната да се прави по потреба со погачи или сируп со концентрација еден спрема еден. До колку пчеларот е во можност нај-

добро решение е да се направи автоматска прихрана со мед, тоа се прави ако во долниот наставок во ЛР кошницата се стават рамки со мед под леглото. Овој мед пчелите го сметаат за паша и го пренесуваат во близина на леглото а за матицата тоа е сигнал дека има паша и продолжува со носење на јајца. Автоматското прихранување во ДБ кошници се прави кога рамките со мед се ставаат над леглото во полумедиштата. На плодиштето над самото легло се става најлонска фолија над неа се става поклопна штица и затоплувачки материјал но треба да се води сметка да има отвор преку кој пчелите ќе можат да дојдат до медот.

Најлонската фолија која се става врз леглото во овој период го забрзува пролетниот развој и ја задржува топлината во пчелната кошница а пчелите ги искористуваат кондензираните капки со вода, а тоа е добро за да не излегуваат надвор од кошницата по вода. Прихранувањето на пчелите а особено автоматското го забрзува развојот на леглото. Во овој период обично има полен во природата но доколку го нема добро е во есенскиот период да се чува рамки со перга во резерва. До колку пролетта има слаб внес на полен треба во средината на леглото да се

стават една до две рамки со перга тука треба да се напомене дека пчелите во овој период не можат да ја пренесуваат пергата како што е тоа случај со медот. Добиените поколенија на пчели со автоматско прихранување се најквалитетни пчели кои се повитални од оние кои се добиени со обична прихрана.

За време на пролетниот развој треба да се извадат чешлите од летата за да не претставуваат бариера за пчелите. Пчелите не страдаат како имаат доволно волумен во кошницата, перга, мед и вентилација. Слабите пчелни семејства кои во овој период имаат мал број на пчели без разлика на дали имаат доволна залихана мед и перга ако е добра матицата треба да се спојат со друго пчелно семејство. Јако пчелно друштвото кое има најмалку 8 кг мед и две рамки со перга затоплено до крајот на Април ќе го има својот максимален развој и ќе има потреба од проширување на волуменот на кошницата за да не се добие роев нагон. За брз пролетен развој во овој период делува и развојната пролетна паша, најголем стимул даваат врбите и овошките или ако има маслена репка на мали површини. Ако сме направиле правилно и навремена ротација на спратовите за автоматското рано прихрану-

вање и сме ја деблокирале матицата во пчелното семејство ретко доаѓа до роев нагон.

- Во пролет често се случува подолг период со неповолни временски услови време (ниски ноќни температури и дождливо време) а пчелите немаат паша пчеларот треба да регистрира со храна навреме, затоа што и најаките пчелни друштва може да настрадаат. Во овој период потребно е да се стави поило со вода во кое јас ставам јабољкова киселина истото треба да е на сончево и топло место. Пчелите се прихрануваат со течна и цврста храна. Погачите се ставаат кога ноќните температури се под 8 степени Целзиусови и кога подолг период не се оди на пчеларникот таканаречено викенд пчеларење. Прихраната со цврста храна ги старее пчелите. Додека прихрана со течна храна е подобра за пчелите бидејќи поспоро ги старее пчелите, но треба да се даваат помали количини од 200 милилитри храна на ден. За прихрана може да се користи инвертаза таа е добра за прихрана на пчелите, но само онаа инвертаза која е добиена со ензими затоа што инвертазата добиена со киселини е штетна за пчелите затоа што ги разорува органите за варење на пчелата.

Машини за риголовање

Пишува: Деспина Крстевска

Механизацијата е основата за одржување на сегашните и подигнување на нови и современи овошни насади. Подигнување на современи овошни насади не може да се замисли без една од најважните агротехнички мерки, а тоа е длабоката обработка на земјштетето, која може да се изврши со **риголовање** (со пуг-риголер) или со длабоко растресување на почвата.

Риголовањето е основна мерка, која се изведува пред подигнување на повеќегодишни насади. Со оваа длабока обработка, се врши интензивно растресување на почвата, притоа површинскиот хумусен слој на почвата се преместува на длабочина на максималниот развигот на кореновиот

систем на повеќегодишните растенија, а долниот слој се изнесува на површината на почвата. Риголовањето битно се разликува од основната обработка на почвата при класичното орање.

За риголовањето се поставуваат следниве основни задачи:

1. Ораниот слој на почвата треба што подобро да се иситни;
2. Ораниот слој на почвата треба што подобро да се измеша, за да се постигне добра аерација;
3. Хумусниот слој (горниот слој) на земјштетето не треба да се депонира на дното на браздата

туку, по можност на длабочина од 35-40 см, или само на длабочина на која ќе се развива кореновиот систем на засадените растенија;

4. На почвите кои се запустени, остатоците од корени, жили и слично, треба да се извадат на површината

Како да се направи риголовањето зависи од повеќе фактори: тип на почва, состојба на почвата, претходната култура, барањата на новозасадената овошка, начинот на одгледување на овошката и сл.

Длабочината на риголовање зависи од повеќе фактори и се движи од 50 до 100 см а во исклучителни случаеви

може да биде и поголема но најчесто се прави на длабочина од 60 до 80 см.

Се разликуваат повеќе начини на риголовање, според аголот на вртењето на почвата во браздата. Тој агол може да биде од 0°-180°, а најчесто е 120°.

На лепливи почви, риголовањето се врши со плугови со исечена плужна даска, кои самоделумно ја превртуваат почвата под агол од (40°- 45°).

Плугот риголер, најчесто го влечат гасеничари, но може да се користат и трактори на тркала со поголема моќност кои имаат погон на четири тркала.

При риголовањето се добиваат многу предности кои овозможуваат подлабоко продирање на кореновиот систем и зафаќање поголема површина, а со тоа се добива и силно развиен корен. Почвата при

риголовање ја впира и ја задржува влажноста, со што се овозможува подобар воден режим.

КАРАКТЕРИСТИКИ НА ПЛУГОТ-РИГОЛЕР:

- Слични се по градба со плуговите за длабоко орање во поделството. Каде за разлика од нив Риголерите се потешки и по масивни. Често имаат универзален рам, на кој може да се монтира едно плужно тело за длабочина на орање од 80см и повеќе, две плужни тела за орање на длабочина до 60см или три плужни тела за орање до 45см.
- Предните тркала најчесто се затворени со лимени плочи, за зајакнување на тркалото и спречување на лепење на почвата, која може да се врати во браздата. Задното тркало може да се извади за време на ри-

головањето. Ралникот е од европски тип, даската е долга и завршува со силен продолжеток (перо) кое помага во превртување на почвата.

- Уредот за влечење, најчесто се состои од руда без косник. Врзана е за задниот дел на рамот со помош на спојка, а за предниот дел на рамот со помош на клин.
- Дигање и спуштање на плужното тело во транспортна, односно во работна положба, се врши како и кај другите плугови.

Билансот на моќта и силата на риголерот се пресметува на ист начин како и кај обичните плугови. Вкупната маса на риголерот е голема, а зависи од тоа дали се носени или влечни и колку плужни тела имаат и обично се движи над еден тон.

УСЛУГИ ЗА ЧЛЕНСТВОТО

- Лобирање и застапување кај државните институции
- Редовно информирање за состојбите во земјоделството
- Информации за:
 - ✓ Директна финансиска поддршка во земјоделството;
 - ✓ Национална програма за рурален развој;
 - ✓ ИПАРД - програмата;
 - ✓ Огласи за закуп на земјоделско земјиште;
- Информирање и можност за учество на: обуки, саеми, студиски патувања и други настани што ги организира НФФ
- Бесплатна годишна претплата на единственото земјоделско списание во Македонија – Моја Земја и пристап до регионалното земјоделско списание на албански јазик - Toka Ime.
- Информирање по СМС за рокови за субвенциите, повици за ИПАРД и Национална програма за рурален развој, како и за активности на НФФ
 - ✓ Подготовка на апликации за добивање на земјоделско земјиште во државна сопственост;
- Помош за Регистрација на земјоделци, здруженија и кооперативи
- Помош за подготовка на бизнис, маркетинг планови за земјоделски задруги;
- Помош при подготовка на проектни апликации за земјоделски здруженија
- ПР и комуникациски услуги
- Организација на Посети на Земјоделски Саеми
- Организација на Студиски патувања

ГОДИШНА ЧЛАНАРИНА:

ГРУПНО ЧЛЕНСТВО - 2000 ДЕНАРИ ИНДИВИДУАЛНО ЧЛЕНСТВО: 500 ДЕНАРИ

Национална Федерација на Фармери

Адреса ул. Гиго Михајловски бр.4-1/1, 1000 Скопје
кон. тел. 070 937 132
Email nff@nff.org.mk
Веб страна: www.nff.org.mk

Списанието „Моја земја“ е финансирано од Шведската агенција за меѓународна развојна соработка (СИДА) и Шведската организација за развој We Effect. СИДА и We Effect не се одговорни за презентираниот мислење во публикацијата. Сопствениците на списанието се одговорни за содржината.